

Algemene aanbevelingen neuropsychologische diagnostiek in tijden van het nieuwe coronavirus (COVID-19)

Inleiding en doel

Recentelijk heeft de overheid alle sectoren in Nederland opgeroepen om na te denken over oplossingen in de zogenoemde anderhalve-meter-samenleving. Dit geldt dus ook voor sectoren waarin (neuro)psychologen werkzaam zijn.

Al eerder is door de sectie Neuropsychologie van het NIP en de Nederlandse Vereniging voor Neuropsychologie zeer grote terughoudend geadviseerd wat betreft neuropsychologische diagnostiek via beeldbellen. Om het testonderzoek veilig *face to face* uit te kunnen voeren in deze tijd, moeten er aanpassingen gedaan worden, in de vorm van een zogeheten ‘anderhalve-meter-protocol’.

➤ Zie ook: [Psychodiagnostisch \(test\)onderzoek op afstand](https://psynip.nl/psychodiagnostisch-testonderzoek-op-afstand) (psynip.nl)

Oplossingen zullen uiteraard ook deels lokaal beïnvloed en bepaald worden, door de omstandigheden en locatie. Om neuropsychologen hierbij te ondersteunen en de uitvoering van neuropsychologische diagnostiek in deze tijd zo veilig mogelijk te laten verlopen, is dit document opgesteld door de sectie Neuropsychologie van het NIP.

Het betreft algemene aanbevelingen voor de afname van een NPO in coronatijd, die in verschillende settings van toepassing zijn. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de RIVM-richtlijnen, adviezen van het NIP, en de GGZ-richtlijnen (zie Achtergrondinformatie).

Wie uit te nodigen voor neuropsychologische diagnostiek

Het advies is om het neuropsychologisch onderzoek beperkt en gefaseerd op te starten door medewerkers die mogelijkheden zien en bereid zijn om op locatie testonderzoek te doen. Deze medewerkers behoren niet tot de gedefinieerde medische risicogroepen. Per setting wordt besloten welke onderzoeken de meeste prioriteit hebben, waarbij rekening wordt gehouden met de te volgen richtlijnen binnen de instelling.

Patiënten die reeds COVID-19 hebben gehad, kunnen in principe met dezelfde voorzorgsmaatregelen getest worden, tenzij het beleid van de betreffende setting iets anders voorschrijft. Bij noodzakelijke neuropsychologische onderzoeken/contacten (bijv. ten behoeve van een wakkere craniotomie) wordt het protocol van de instelling gevolgd inzake *face-to-face* contacten.

Benodigde faciliteiten

- Grote testruimte, waar men elkaar op anderhalve meter kan passeren en op anderhalve meter van elkaar aan tafel kan zitten.
- Alcoholhoudende spray, tissues, hand-desinfectiemiddel en wegwerphandschoenen in de kamer.
- Mogelijkheid tot handen wassen (wasbak o.i.d.) in de buurt van de testkamer.
- Een plexiglas scherm wordt sterk aangeraden, vanwege de aard en duur van het contact met de patiënt. De kans dat het tijdens testonderzoek niet mogelijk is constant anderhalve meter

afstand te houden is aanwezig (bijv. bij het aanreiken van materialen). Daarnaast is de contactduur tijdens een NPO relatief lang.

- Een aanwijspijpje kan handig zijn, bij het geven van instructies met afstand (bijvoorbeeld bij de Trail Making Test).
- Een chirurgisch mond-neusmasker is niet verplicht als je anderhalve meter afstand kunt handhaven. Lukt dit niet, bijvoorbeeld het helpen van patiënten in een rolstoel, wordt het gebruik van een mond-neusmasker wel geadviseerd. Tijdens het testonderzoek is gebruik van een mond-neusmasker niet wenselijk, o.a. omdat het de verstaanbaarheid beperkt. Het gebruik van een plexiglas scherm, zorgt voor extra bescherming wanneer anderhalve meter afstand lastig is.
- Wachtruimte waar patiënten kunnen plaatsnemen op anderhalve meter afstand van elkaar.
- Mogelijkheid tot regelmatig schoonmaken van de ruimtes waar neuropsychologisch onderzoek plaatsvindt (zal per setting verschillen, advies is daar tijdig over te overleggen).

Gebruik van wachtruimtes

Het advies is om patiënten te vragen om waar mogelijk alleen te komen. In de wachtkamer kunnen stoelen verwijderd of afgeplakt worden, zodat er minstens anderhalve meter tussen de patiënten ontstaat.

In de planning moet er rekening gehouden worden met het feit dat er maar een paar patiënten tegelijk kunnen komen. Benadruk dat patiënten op de afgesproken tijd moeten komen en dat het niet nodig is om bijvoorbeeld een half uur eerder aanwezig te zijn.

Voorstel praktische werkwijze

Patiënten uitnodigen

- Anamnese en heteroanamnese worden waar mogelijk vervangen door beeldbellen via een beveiligde optie of een telefonisch consult. Besluit of dit mogelijk is.
 - Zo ja, bespreek dit met de patiënt en plan hiervoor een afspraak in.
 - Zo nee, dan kan de anamnese plaatsvinden in dezelfde ruimte als waar getest wordt.
- Naast een standaard informatiebrief, krijgen patiënten een aanvullende brief waarin de getroffen maatregelen worden vermeld. Hierin staat onder andere:
 - Patiënten moeten de afspraak afbellen als zij klachten en symptomen passend bij COVID-19 hebben.
 - Het heeft de voorkeur dat patiënten alleen komen. Mocht dit niet mogelijk zijn, heeft het de voorkeur patiënt voor de deur wordt afgezet en de naaste de instelling niet betreedt. Als begeleiding noodzakelijk is (bijv. vanwege rolstoelgebruik of in het geval van een jong kind), wordt er gezorgd voor een plek waar naasten veilig kunnen wachten gedurende het NPO. Opties kunnen waarschijnlijk het beste telefonisch besproken worden.
 - Patiënten wordt gevraagd niet te vroeg te komen, het liefst op de afgesproken tijd.
- Een dag voor het geplande onderzoek, is er telefonisch contact met patiënten, waarbij het volgende besproken wordt:
 - Er wordt gecontroleerd of de patiënt en eventueel partner klachtenvrij zijn. Actief controleren op basis van de checklist van het RIVM en GGZ-NL (zie Achtergrondinformatie).
 - Heeft de patiënt de mogelijkheid zonder openbaar vervoer op de afspraak te komen (dit heeft de voorkeur)?
 - Patiënt vragen of de maatregelen duidelijk zijn en bespreken hoe hij/zij hier tegenover staat.
 - Optioneel: patiënten vragen zelf drinken (en eventueel eten) mee te nemen, zodat er geen gebruik gemaakt hoeft te worden van een koffie-/theeautomaat.

Vorbereiding onderzoek

- Zorg voor voldoende testmateriaal: tests en testformulieren blijven in één kamer, gaan niet over naar een andere kamer.
- Zet desinfecterende handgel, voldoende zeep en eventueel latex handschoenen klaar. Als je volgens de RIVM-richtlijnen je handen wast, hoest en niest in je elleboog en zo min mogelijk aan je gezicht komt, is het niet nodig handschoenen te dragen (zie Achtergrondinformatie). De psychologisch medewerker zou bijv. wel handschoenen kunnen dragen bij het inscannen van ruwe data.
- Plaats een plexiglas scherm.
- Klarleggen alle benodigde testmaterialen, zodat er zo weinig mogelijk langs elkaar gelopen moet worden tijdens het onderzoek. Leg pennen/potloden alvast aan de zijde van de patiënt.
- Opties om de kans op besmetting via testmateriaal te verkleinen:
 - Doos klaarzetten voor gebruikt testmateriaal (zowel stimulusboekjes als testformulieren). Hier blijft het ruwe testmateriaal 24 uur inzitten, schrijf op een briefje welke datum en tijd je de materialen hebt gebruikt. Mocht het opnieuw gebruikt moeten worden binnen 24 uur, desinfecteren.
 - Ruwe data inscannen (met handschoenen/voor en na handhygiëne) in het elektronisch dossier en originelen vernietigen.
 - Mocht het onhandig/onmogelijk zijn materiaal 24 uur niet aan te raken, dan kunnen formulieren in showmapjes gedaan worden, waarna de psychologisch medewerker/neuropsycholoog zijn/haar handen desinfecteert, en de formulieren in deze showmapjes kan gebruiken.
- Gebruik waar mogelijk testmateriaal dat aangeboden kan worden via een beeldscherm. Mocht het toetsenbord door zowel psychologisch medewerker/psycholoog als patiënt moeten worden gebruikt, dan tussendoor desinfecteren.

Uitvoering

- Bij start van de afspraak nogmaals naar symptomen van COVID-19 vragen (in veel instellingen zal dit ook bij binnenkomst gebeuren door een centraal team). Wanneer patiënt symptomen aangeeft, zal de afspraak worden verplaatst.
- Patiënt vragen handen te desinfecteren en waar mogelijk handen te wassen, voordat onderzoek start.
- Zelf handen wassen en desinfecteren.
- Probeer gedurende het onderzoek niet aan je gezicht te komen. Anders: handen desinfecteren. Geldt ook voor patiënt.
- Leg het testmateriaal in een aparte doos (of zie hierboven voor de overige opties).
- Stop het onderzoek als blijkt dat het gedrag (bijv. ontremming) van de patiënt niet hanteerbaar is in de testruimte en de corona gerelateerde veiligheid in het geding komt.
- Benadruk bij toiletgebruik nogmaals het belang van handhygiëne.

Na afloop

- Desinfecteren, en waar mogelijk wassen, van handen door zowel psycholoog/psychologisch medewerker, als patiënt.
- Contactpunten zoals deurklinken, oppervlakten en testmaterialen reinigen.
- Reinig geplastificeerd testmateriaal bij veelvuldig en herhaaldelijk gebruik, was je handen na het schoonmaken.
- Bij testmateriaal op de computer: reinig het toetsenbord na afloop.

Achtergrondinformatie

Richtlijnen van het RIVM

Symptomen van COVID-19

Mensen met COVID-19, de ziekte die wordt veroorzaakt door het nieuwe coronavirus, hebben vaak klachten zoals neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn, lichte hoest, verhoging, koorts en/of benauwdheid. NB: in de meeste instellingen worden inmiddels *checklists* gebruikt, die gebruikt kunnen worden om de symptomen systematisch uit te vragen.

Algemene gezondheidsadviezen

De algemene gezondheidsadviezen zoals opgesteld door het RIVM, gelden uiteraard ook bij het uitvoeren van (neuro)psychologische diagnostiek. Kort samengevat zijn de belangrijkste aandachtspunten hierbij:

- Handen wassen: 20 seconden lang met water en zeep, daarna handen goed drogen.
- Hoest en nies in de binnenkant van de elleboog. Gebruik papieren zakdoekjes om uw neus te snuiten en gooi deze daarna weg. Was daarna uw handen.
- Schud geen handen.
- Houd 1,5 meter afstand (2 armlengtes) van anderen. Dit geldt voor iedereen op straat, in winkels en **op het werk** als u een vitale functie heeft.

Door anderhalve meter afstand te houden, geen handen te schudden en goede (hand)hygiëne, is de kans kleiner dat mensen elkaar besmetten. Voorts schrijft het RIVM over verspreiding van het virus: “Door hoesten en niezen komt het virus uit neus, keel of longen naar buiten. Via kleine druppeltjes komt het virus zo in de lucht. Deze druppeltjes blijven niet in de lucht zweven maar dalen snel neer. Hoe zeker iemand is, hoe meer virus hij kan verspreiden.

Er is nog geen bewijs dat het virus langere tijd in de lucht kan blijven en zich zo kan verspreiden. Het nieuwe coronavirus wordt overgedragen door hoesten en niezen. Via kleine druppeltjes komt het virus zo in de lucht. Als andere mensen die druppeltjes inademen, of bijvoorbeeld via de handen in de mond, neus of ogen krijgen, kunnen zij besmet raken met het virus. Hoe zeker iemand is, hoe meer hij hoest en/of niest en hoe meer virus hij kan verspreiden. Er zijn aanwijzingen dat iemand zonder symptomen besmettelijk kan zijn. Maar het is onduidelijk in hoeverre zij bijdragen aan de totale verspreiding van het virus. Onderzoek moet dit verder uitwijzen.”

Besmetting via materiaal

Voor de afname van testonderzoek is de mogelijke besmetting via materiaal uiteraard een belangrijk aandachtspunt. Het RIVM zegt hierover het volgende:

“De kans is klein dat je ziek wordt als je spullen of oppervlakken aanraakt of vastpakt, zoals post, pakketjes of een bos bloemen. De kans wordt nog kleiner als je regelmatig de handen wast en voorkomt dat je na het aanraken met de handen in het gezicht komt. Als je weet dat de eigenaar van de spullen ziek is, was dan je handen zodra daar gelegenheid voor is. Besmetting door een bacterie of virus via oppervlakken is mogelijk, voor coronavirussen die SARS MERS veroorzaken is het echter niet duidelijk of oppervlakken een rol spelen. Inmiddels blijkt uit onderzoek dat het nieuwe coronavirus wel enige tijd kan overleven op verschillende materialen. De hoeveelheid virus dat via een ziek persoon op een oppervlak terecht komt zal ook sterk verschillen. De belangrijkste besmettingsroutes blijven overdracht via druppels door niezen/hoesten en via de handen. Volg daarom de bestaande hygiëneadviezen en maatregelen die voor iedereen gelden.”

Handschoenen en mondkapjes

Over het dragen van handschoenen, zegt het RIVM: “Was je handen 20 seconden lang met water en zeep, daarna handen goed drogen. Doe dit voordat je naar buiten gaat, als je weer thuis komt, als je je neus hebt gesnoten, natuurlijk voor het eten en nadat je naar de wc bent geweest. Hoest of nies in je elleboog en kom zo min mogelijk aan je gezicht. Wanneer je dit doet dan is het niet nodig om handschoenen te dragen in openbare ruimtes. Handschoenen dragen voegt niets toe. Sommige mensen moeten voor hun werk zo vaak hun handen wassen waardoor hun handen kapot gaan. Ter bescherming van de huid door het vaak wassen, zou het dragen van wegwerphandschoenen wel zin hebben.”

Tot slot adviseert het RIVM in Nederland alleen mondkapjes voor medisch personeel: “Mensen die werken met (mogelijk) besmette mensen gebruiken professionele mondkapjes. Deze mondkapjes helpen alleen als je ze op de juiste manier gebruikt; ze moeten heel goed sluiten over neus en mond en je moet ze regelmatig wisselen. Simpele (papieren) mondkapjes die veel mensen gebruiken, beschermen de drager niet tegen het virus. Verkeerd gebruik van de mondkapjes geeft schijnzekerheid.”

Richtlijn GGZ en corona

Voor een belangrijk deel volgt de richtlijn GGZ en Corona de algemene Coronarichtlijn van het RIVM. Zie voor de volledige versie: ggzstandaarden.nl/richtlijnen/ggz-en-corona-richtlijn

Bronnen

- rivm.nl/coronavirus-covid-19
- psynip.nl/actueel/themas/thema/coronavirus/coronadossier-veelgestelde-vragen/
- ggzstandaarden.nl/richtlijnen/ggz-en-corona-richtlijn

Zie voor meer informatie ook het volledige [Themadossier Coronavirus](#) van het NIP

Algemene aanbevelingen neuropsychologische diagnostiek in tijden van corona

April 2020, opgesteld door de sectie Neuropsychologie van het Nederlands Instituut van Psychologen. Gebaseerd op de richtlijnen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Met dank aan diverse instellingen die de sectie aanvullende suggesties en praktische adviezen hebben gegeven, doordat ze op lokaal niveau bezig zijn (neuro)psychologisch onderzoek in tijden van corona op te starten.